

ВПЛИВ СТРОКІВ СІВБИ НА УРОЖАЙ ПШЕНИЦІ ОЗИМОЇ ТА ЯКІСТЬ ЗЕРНА

Крижанівський В.Г., Костенко І.В., Плаксієв Г.С., Свинарський О.В.

Уманський національний університет садівництва, м. Умань, Україна

Створення високопродуктивних посівів озимої пшениці з оптимальною структурою агроценозу, ідеальним морфобіотипом рослин, синхронним розвитком елементів продуктивності в значній мірі залежить від строків і способів сівби, норм висіву, сорту, глибини загортання насіння та інших прийомів, які складають посівний блок технології. Більшість цих питань окремо добре вивчені. Проте вказані прийоми взаємозалежні та потребують системного вирішення в єдиному технологічному комплексі, що майже не вивчено. Крім того, підбір строків сівби та інтенсифікація технології вимагають подальшого вивчення цих питань. Серед заходів, направлених на створення висопродуктивних посівів і одержання високого врожаю озимої пшениці, виключно важлива роль належить строкам сівби. В залежності від них рослини потрапляють у різні умови, по різному ростуть і розвиваються. Вони набувають неоднакову стійкість до низьких і високих температур, хвороб і шкідників, а також формують різні врожаї та різну якість зерна. Строки сівби істотно впливають на створення врожайних посівів озимої пшениці, без вкладення додаткових витрат енергії. Встановлено, що високі врожаї озима пшениця формує лише за умови сівби в оптимальні строки. Відхилення від них призводять до погіршення умов вегетації і значних втрат урожаю. В даний час оптимальними строками сівби прийнято вважати посіви озимої пшениці, проведені за 45 – 60 днів до припинення осінньої вегетації, коли сума позитивних температур за цей період досягне 450 - 550 °С і рослини встигнуть добре розкущитись, утворюючи від 3 до 6 проростків. Разом з тим, за свідченнями дослідників, у залежності від вологості ґрунту, попередника й інших факторів за осінній період сума позитивних температур по роках значно змінюється. При відхиленні строку сівби від дати середнього оптимального строку на 5 днів, зберігаються умови одержання оптимального врожаю. Розходження в розмірі урожаю складають лише 6 – 7 %. На думку деяких дослідників, при посіві озимої пшениці раніше оптимальних строків, урожай знижується в більшій мірі, ніж при посіві їх пізніше. Нами встановлено, що оптимальна кількість днів для проходження періоду осінньої вегетації в значній мірі залежить від погодних умов року. Але ми можемо стверджувати, що відповідно вона знаходиться на рівні 45 – 55 діб, що дає змогу до 30%, у порівнянні з раннім строком сівби, та до 25%, відповідно до пізнього строку сівби, збільшити рівень урожайності. В середньому за два роки кращий рівень 71 урожайності був отриманий при посіві 25 вересня, але прибавка урожаю в порівнянні з посівом 10 жовтня не є суттєвою, бо становить 1,1 ц/га, а НІР05 по досліді – 2,1 ц/га. Найсуттєвіший вплив спостерігається по кількості продуктивних стебел. Різниця між сприятливим і несприятливим роками складає 300 – 400%. Строки сівби також мають значний вплив на елементи продуктивності озимої пшениці. Так, більш пізні строки сівби зменшують кількість продуктивних стебел, а найбільш продуктивний стеблостій формується при сівбі у третю декаду вересня. Елементи продуктивності головного колосу знаходяться у відповідній залежності від строків сівби та відповідають умовам року. Несприятливі умови весняно-літнього періоду 2021 року призвели до формування меншої ваги зерна з колосу, на відміну від 2022 року, коли достатня вологість ґрунту та відносно висока вологість повітря дали змогу сформувати виповнення зерна, тобто вагу головного колосу від 1,3 до 1,4 г, що значно (на 0,2 – 0,3 г) перевищує попередній рік. Таким чином, можна зробити висновок, що в більш пізні строки сівби у меншій мірі знижується урожай у порівнянні з більш ранніми. Судячи з середніх даних, тільки сівба в оптимальні строки без будь-яких інших факторів дає прибавку врожаю від 6,5 до 9,5 ц/га. Якість зерна пшениці формується під впливом зовнішніх умов вирощування і біологічних особливостей сортів. Його визначають такі основні показники: натура

зерна (г/л), скловидність (%), вміст клейковини і білку (%), вихід хліба з 100 г борошна (см³). Хлібопекарські властивості борошна характеризують пружність, розтяжність тіста, фізичні та хімічні фактори тіста, що визначають силу борошна. Клейковина впливає на одержання якісного хліба. В наших дослідженнях встановлено, що відсоток клейковини значно збільшується від раннього строку до пізнього. Так, різниця між ранніми та пізніми строками сівби становить 3,8%; різниця зменшення відсотків клейковини від ранніх строків сівби до оптимальних більш суттєва, ніж від оптимальних до пізніх, відповідно 2,1 та 1,7% у середньому по досліді. Ми не можемо стверджувати, що між строками сівби і натурною вагою є суттєвий зв'язок, але кращі показники формувалися у середні строки сівби на рівні 778 – 779 г/л. Аналіз скловидності зерна озимої пшениці свідчить, що цей показник має пряму залежність від строків сівби і збільшується відповідно до пізніх строків сівби. Відповідно до наших досліджень ми можемо зробити висновок, що для вирощування високоякісного зерна пшениці необхідно проводити посів в оптимальні строки, але при цьому треба враховувати особливості сорту та забезпечувати його необхідним рівнем агротехніки і фоном живлення.